

HO

THOMAS MANN

Casa Buddenbrook

rao
classic

T H O M A S M A N N

Casa Buddenbrook

Traducere din limba germană

ION CHINEZU

editura rao

PARTEA ÎNTÂI

I

– Ce înseamnă asta! Ce înseamnă asta!...

– Ei, drăcie!... *c'est la question, ma très chère demoiselle!*

Doamna consul Buddenbrook, care şedea lângă soacra sa pe canapeaua dreaptă, lăcuită în alb, decorată cu un cap de leu aurit și cu pernele îmbrăcate într-o stofă gălbuie, aruncă o privire soțului ei instalat în fotoliul de alături, apoi se grăbi să sară în ajutorul mezinei aşezate lângă fereastră, pe genunchii bunicului.

– Ascultă, Tony! spuse, cred că Dumnezeu m-a...

Și mica Antonie, o făptură plăpândă de opt ani, purtând o rochiță usoară de mătase cu ape, își întoarse puțin căpșorul bălai, drăgălaș, de la fața bunicului și privi în odaie cu ochii albaștri-cenușii, fără a distinge însă ceva de absorbită ce era, ca apoi să repete:

– Ce înseamnă asta! Apoi rosti tăărăganat: Cred că Dumnezeu m-a... și adăugă repede, cu fața înseninată: m-a zudit, laolaltă cu toate făpturile...

O apucase în sfârșit pe făgașul cel bun, iar acum, radiind de fericire, turui pe nerăsuflate întregul pasaj

Resp întocmai cum sună el în catehismul de-abia publicat prin aprobarea înaltului și prea înțeleptului Senat, într-o ediție nouă, revăzută, anno 1835¹.

„Greu e până începi, se gândi, că pe urmă merge, ca iarna când îți dai drumul cu săniuța la vale pe Jerusalemsberg, cu frățiorii... Grijile îți pier una câte una și chiar dacă ai vrea, nu te mai poți opri.“

– „Și tot el mi-a dat veșminte și ghete, continuă fetița, mâncare și băutură, casă și gospodărie, femeie și copii, ogoare și vite...“

La aceste cuvinte, însă, bătrânul *monsieur* Johann Buddenbrook pufni pur și simplu în râs, hohotind cu obișnuitul chicot înfundat și totuși răsunător pe care, în taină, și-l pregătise anume. Râdea de plăcere, fiindcă avea prilejul de a se distra cât de puțin pe seama catehismului și poate că într-adins pusese la cale micul examen al nepoatei sale. Se interesă de ogoarele și vitele micuței Tony, o întrebă cât ia pentru un sac de grâu și se arătă gata să facă negoț cu ea. Fața lui rotundă, trandafirie și jovială, căreia, oricât s-ar fi trudit, n-ar fi izbutit să-i dea o expresie răutăcioasă, era încadrată de un păr alb ca zăpada, pudrat, iar pe gulerul lat al redingotei cenușii cădea o codiță aproape imperceptibilă. La cei șaptezeci de ani ai săi, rămăsese credincios modei

¹ Acțiunea romanului se petrece în orașul hanseatic Lübeck, Hansa fiind uniunea formată în secolul al XIII-lea de mici republici orășenești din nordul Germaniei, pentru promovarea intereselor comerciale comune. În fruntea Hansei au fost multă vreme orașele libere Hamburg și Lübeck, care și-au păstrat formele proprii de conducere, având în frunte un Consiliu orășenesc ales, dominat de negustorii bogăți (patricieni) și prezidat de un primar și un Senat ai cărui membri erau numiți pe viață de Consiliul orășenesc.

din tinerețe; renunțase la găitanele dintre nasturi și la buzunarele largi; dar în viața lui nu purtase pantaloni lungi¹. Bărbia dublă i se răsfăța vastă și tihnită pe jaboul alb de dantelă de la gât.

Toți râdeau, ținându-i isonul, în primul rând din respect față de capul familiei. *Madame Antoinette Buddenbrook*, născută Duschamps, chicotea întocmai ca soțul ei. Era o doamnă trupeșă, pieptănată cu bucle albe și grele, aduse peste urechi; rochia ei fără nicio podoabă, cu dungi negre și cenușii, vădea naturalete și discreție; în mânile-i albe, încă frumoase, ținea în poală o pungă mică, de catifea. Cu vremea, trăsăturile feței dobândiseră o uimitoare asemănare cu acelea ale soțului său. Numai tăietura și negrul vioi al ochilor săi mai amintea oarecum de originea ei pe jumătate romanică: prin bunicul său, se trăgea dintr-o familie franco-elvețiană, dar de fel era din Hamburg.

Nora sa, doamna consul Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, râdea în stilul caracteristic Krögerilor, pufoind din buze, în timp ce își proptea bărbia în piept. Ca toți Krögerii, Elisabeth era o apariție extrem de elegantă și chiar dacă nu putea fi numită o frumusețe, prin glasul ei impede și domol, prin mișcările sale liniștite, sigure și delicate, inspira un sentiment de seriozitate senină și de încredere. Părul roșcat, împletit pe vârful capului într-o coroniță și lăsat peste urechi în bucle largi, răsucite cu artă, era în armonie cu tenul alb, nespus de gingaș, punctat

¹ Până la începutul secolului al XIX-lea, în țările apusene bărbații obișnuaiau să poarte pantaloni până la genunchi, strânși pe picior. De pe la 1815 a început să se introducă moda pantalonilor lunghi, care, cu unele deosebiri, a rămas aceeași până în zilele noastre.

pe ici-colo cu pistriu mărunți. Dar ceea ce te izbea la fața ei cu nasul cam lung și cu gura mică era faptul că între buza de jos și bărbie nu avea nici urmă de adâncitură. Corsajul scurt, cu mânecele înfoiate, la care se adăuga o fustă strâmtă de mătase înflorată, vaporoasă, de culoare deschisă, îi lăsa liber gâtul de o desăvârșită frumusețe, împodobit cu o panglică de atlaz, pe care scăpăra un pandantiv de briliante mari.

Cu o mișcare ce trăda oarecum nervozitate, consulul se aplecă înainte în scaun. Purta o redingotă de culoarea scorțisoarei, cu revere largi, cu mânecele umflate, care abia jos, sub încheieturi, se strângeau în jurul măinilor. Pantalonii strânși pe picior erau din stofă albă, lavabilă, cu lam-pasuri negre pe partea din afară. Bărbia îi era ocrotită ca de un meterez de gulerul scrobit, în jurul căruia era înfă-surată o cravată groasă și lată de mătase ce îi umplea toată deschizătura jiletii colorate... Avea ochii tatălui său, albaștri, puțin adânci și iscuditori, doar cu o expresie poate mai visătoare. Trăsăturile feței lui erau însă mai grave și mai accentuate, nasul i se profila puternic și încoviat, iar obrajii, acoperiți pe jumătate de favoriți bălai și creți, nu erau nici pe departe atât de bucălați ca ai bătrânlului.

Madame Buddenbrook se întoarse către nora ei, îi strânse brațul, privi în poală râzând încet și îi spuse:

– Neschimbat, *mon vieux*, nu-i aşa, Bethsy?

Cuvântul „neschimbat“ îl pronunță „neschümbat“.

Fără să răspundă, doamna consul schiță cu mâna ei delicată un gest de amenințare, astfel că brățara de aur zornăi ușor. Apoi, cu o mișcare caracteristică, își plimbă degetele de la colțul gurii până la bucle, ca și cum ar fi vrut să netezescă un fir de păr ce o luase razna.

Însă consulul rosti cu un zâmbet îngăduitor, dar cu o umbră de mustrare în glas:

— Vai, tată, iarăși vă bateți joc de lucrurile sfinte!...

Stăteau în „salonul cu peisaje“, de la primul cat al vastei case părintești aflate în Mengstrasse, pe care firma Johann Buddenbrook o cumpărase cu câtva timp în urmă și în care familia se mutase nu de mult. Tapetele solide și elastice, aflate la o oarecare distanță de pereți, înfățișau priveliști întinse, în culorile delicate ale covorului subțire de pe podea – idile pe gustul secolului al XVIII-lea, cu veseli culegători de vie, cu plugari plini de râvnă, cu drăgălașe ciobănițe, împodobite cu panglici, ce se oglindeau în apa gârlei, ținând câte un miel curățel în brațe sau sărutându-se cu ciobănași drăgăstoși... O lumină aurie de apus de soare precumpănea în aceste tablouri, armonizându-se cu stofa galbenă a mobilei lăcuite în alb și cu perdelele de mătase, și ele gălbui, de la cele două ferestre.

Pentru întinderea odăii, mobila era puțină. Masa rotundă, cu picioare drepte, subțiri, suflate cu aur, nu stătea în dreptul canapelei, ci lângă peretele opus, vizavi de micul armoniu pe a cărui acoperitoare se afla o cutie de flaut. În afară de fotoliile țepene înșirate la intervale egale de-a lungul pereților, în încăpere nu mai erau decât o mescioară pentru lucrul de mâna, lângă fereastră, și un fragil birou de lux încărcat cu bibelouri, aşezat înaintea canapelei.

Prin ușa cu geamuri, aflată față-n față cu ferestrele, se zărea o galerie cu coloane, cufundată în penumbră, iar la stânga intrării se deschidea, spre sufragerie, o ușă înaltă, albă cu două canaturi. Lângă peretele celălalt într-o firidă

Respe semicirculară, îndărătul unei uși de fier forjat, lucrată artistic, focul pâlpâia în sobă.

Căci frigul se lăsase devreme. Afară, dincolo de stradă, frunzișul teilor mărunți din preajma bisericii Sfânta Maria îngălbenise de-a binelea, deși era abia mijlocul lui octombrie. În jurul trainicelor colțuri și unghiuri gotice ale catedralei șuiera vântul și cernea o bură de ploaie rece. De dragul bătrânei *madame* Buddenbrook, ferestrele duble fuseseră puse de mult.

Era joi, ziua în care, din două-n două săptămâni, familia se strângea laolaltă; pentru astăzi însă, în afară de rubedeniile din oraș, fuseseră invitați, la o masă fără pretenții, și câțiva prieteni buni, iar acum, la ora patru după-amiază, ai casei ședeau în lumina tot mai slabă a amurgului, așteptând sosirea oaspeților...

Mica Antonie nu se lăsa tulburată de bunicu-său în alergarea ei cu săniuța, ci, cam îmbufnată, își împinse buza superioară și mai mult deasupra celei de jos. Ajunsese la picioarele Jerusalemsbergului, dar nefiind în stare să frâneze pe derdelușul lunecos, zbură înainte, dincolo de țintă...

— Amin, spuse ea, dar mai știu ceva, bunicule!

— *Tiens!* Mai știe ceva! strigă bătrânul, prefăcându-se că nu mai poate de curiozitate. Ai auzit, mămico? Mai știe ceva! Ei, să mai zică cineva...

— Când e un fulger mai cald, spuse Tony, dând din cap la fiecare cuvânt, înseamnă că trăsnește. Când e mai rece, înseamnă că tună.

Spunând acestea, fetița își încrucișă brațele și privi fețele vesele din jurul ei, ca și cum nu s-ar îndoi de succes. Pe domnul Buddenbrook însă, asemenea cunoștințe îl scoaseră din sărite, și vră cu orice preț să i se spună cine i-a

vârât în cap copilului această stupiditate, iar când se dovedi că de vină e Ida Jungmann, domnișoara din Marienwerder, angajată nu de mult la copii, consulul se văzu nevoit să ia apărarea acestei Ida.

— Ești prea sever, papă. De ce nu-i dai voie unui copil să aibă, la vârsta asta, închipuirile oricât de ciudate, despre aceste lucruri?

— *Excusez, mon cher!... Mais c'est une folie.* Ce vrei? Știi că mă supără să li se vârte copiilor în cap asemenea idioțenii. Și de supărat ce era, *monsieur Buddenbrook* recurse din nou la dialectul lui nordic. Cum adică? Tunetul trănește?... Trănsni-l-ar în moalele capului!... Ia mai lăsați-mă în pace cu prusaca voastră!

Adevărul e că bătrânul nu se împăca în ruptul capului cu Ida Jungmann. Nu era o minte mărginită și văzuse ceva în viață. Ca furnizor al armatei, în 1813, cutreierase, în trăsura lui cu patru cai, toată Germania de Sud, cumpărând grâne pentru prusaci. Fusese la Amsterdam și la Paris, și ca om luminat ce era nu credea, Doamne ferește, că trebuie condamnat tot ce se găsește dincolo de porțile orașului său natal cu acoperișuri țuguiate. Dar în relațiile sale sociale, când nu era vorba de afaceri, înclina, mai mult decât fiul său, consulul, să păstreze distanțele în chip sever și să fie ireconciliant față de străini. Astfel, când, într-o bună zi, copiii lui, întorși dintr-o călătorie prin Prusia Occidentală, aduseseră în casă, ca pe un pui de bogdaproste, pe acea fetișcană — Ida abia împlinise douăzeci de ani și era fiica unui hangiu din Marienwerder, mort cu puțin înainte de sosirea familiei Buddenbrook acolo — pentru fapta sa de bun creștin, consulul avusese greutăți cu bătrânul, care aproape tot timpul îi vorbise străinei numai în franțuzește sau în dialect *plattdeutsch*... De altfel, Ida Jungmann se dovedi

Respectătorul său din vîrstă îscusită în gospodărie și o guvernantă destoinică pentru copii. Într-adevăr, prin loialitatea ei, prin noțiunile sale în privința ierarhiei sociale, tipic prusace, ea se potrivea în fapt de minune cu postul pe care îl ocupa în această casă. Era o persoană cu principii aristocratice, făcând o distincție severă între cercurile de întâia și cele de a doua mână, între marea și mica burghezie, era mândră că ținea, în calitatea ei de slujitoare devotată, de cercurile pe care le socotea de prim rang și nu vedea cu ochi buni nicio prietenie ce s-ar fi putut înfiripa între Tony și vreo colegă de școală, care, după aprecierea domnișoarei Jungmann, putea fi doar dintr-o bună clasă de mijloc...

Tocmai atunci, prusaca se ivi în galeria cu coloane, apoi intră pe ușa cu geamuri: era o fată voinică, ciolănoasă, îmbrăcată în negru, cu părul lins și cu o față cinstită. O aducea de mână pe mica Klothilde, o copilă neobișnuit de firavă, purtând o rochiță de stambă înflorată, cu părul spălăcit, cenușiu, cu o față lipsită de vlagă, de fată bătrână. Klothilde se trăgea dintr-o linie colaterală a familiei – fără niciun dram de avere – era fiica unui administrator de moșie din regiunea Rostockului, nepot al bătrânlui Buddenbrook, și, fiind o făptură ascultătoare și de o vîrstă cu Antonie, era crescută aici în casă.

– Totul e pregătit, zise *mamzel* Jungmann, rostogolind prin gâtlej consoana „r“ pe care înainte n-o putea rosti deloc. Klothildchen a pus cu nădejde umărul la bucatărie. Trina aproape că n-a mai avut nimic de făcut.

Privindu-și jaboul de la gât, *monsieur* Buddenbrook zâmbi ironic la auzul accentului neobișnuit al Idei; consulul însă, mângâindu-și nepoțica pe obrajii, ii spuse:

Respect părinților – Bravo, Thilda! *Ora et labora*, stă scris. Tony a noastră ar putea lua pildă de la tine. Îi cam place să lenevească și se cam obrăzniceste uneori.

Tony lăsă capul în jos și se uită pe sub gene la bunicul său; știa ea bine că o să sară s-o apere ca întotdeauna.

– A, nu, nu! spuse bătrânul. Sus capul, Tony, *courage!* Ce-i șade bine unuia nu i se potrivește celuilalt. Fiecare după croiala sa. Thilda e o fată cuminte, nimic de zis, dar nici noi nu suntem de lepădat. E *raisonnable* ce spun, Bethsy?

Se adresa nurorii sale, care îl aproba de obicei în toate, pe când *madame Antoinette*, mai mult din prudență decât din convingere, era, de cele mai multe ori, de partea consulului. Astfel, cele două generații își întindeau mâna ca într-un fel de *chassé croisé*¹.

– Ești prea bun, papă, zise doamna consul. Tony își va da desigur osteneala să ajungă o femeie înțeleaptă și vrednică... Băieții s-au întors de la școală? o întrebă apoi pe Ida.

Dar Tony, care de pe genunchii bunicului vedea strada prin spion², strigă aproape în aceeași clipă:

– Uite-i pe Tom și Christian venind încocoace pe Johannisstrasse... și domnul Hoffstede... și nenea doctorul...

Clopotele de la Sfânta Maria intonără un coral – pang! ping, ping, pung! – destul de ezitant, aşa că anevoie se putea înțelege ce voiau să spună, dar plin de solemnitate; și apoi, în timp ce clopotul cel mic și cel mare veseau – unul vesel, celălalt cu gravitate – că era ora patru, jos, glasul pătrunzător al clopoțelului de la ușa principală

¹ Figură de dans, în care perechile se schimbă cruciș

² Oglindă aşezată la fereastra astfel încât cei din casă să poată vedea tot ce se petrece pe stradă

umplu vestibulul. Într-adevăr, erau Tom și Christian, care se oseau împreună cu primii oaspeți, Jean Jacques Hoffstede, poetul, și doctorul Grabow, medicul casei.

II

Jean Jacques Hoffstede, poetul orașului, care avea deosebit de multă vîrstă și pentru ziua aceea câteva rime în buzunar, nu era mult mai tânăr decât Johann Buddenbrook senior și, lăsând la o parte culoarea verde a surtucului, se îmbrăca după aceeași modă. Dar era mai subțirel și mai vioi decât bătrânel său prieten, avea ochii mici, neastâmpărați și verzu și un nas lung și ascuțit.

— Vă mulțumesc din inimă, spuse el, după ce dăduse mâna cu domnii și adresase doamnelor, îndeosebi doamnei consul, pentru care avea un adevărat cult, câteva din complimentele sale cele mai alese. Un zâmbet plăcut, liniștit și îndatoritor, însوtea aceste complimente, pe care, hotărât, generația nouă nu mai era în stare să le facă. Vă mulțumesc din inimă, preașteți prietenii, pentru amabila invitație. Pe acești doi tineri — arătă spre Tom și Christian care, îmbrăcați în bluze albastre cu cingători de piele, stăteau alături — i-am întâlnit, doctorul și cu mine, pe Königstrasse. Veneau de la școală. Admirabili băieți, n-am dreptate, doamna consul? Thomas e un cap solid, serios; e născut pentru comerț, în privința asta nu încape îndoială. Christian, în schimb, mi se pare un drăcușor și jumătate, ce ziceți? Un mic *incroyable*¹ ... dar nu pot ascunde că am un adevărat

¹ Literal în franceză: care nu poate fi crezut. Aluzia e însă la așa-numiții *incroyables* care constituise în Franța, în perioada Directoratului (1795–1799), una din forțele opoziției regaliste.

Reengouement pentru el. O să studieze, îmi închipui; e spiritual și deosebit de dotat.

Domnul Buddenbrook priză din tabachera sa de aur.

– E un maimuțoi, asta e! De ce nu s-ar face chiar poet, Hoffstede?

Mamzel Jungmann trase perdelele și în curând salonul fu inundat de lumina nesigură, dar discretă și plăcută a policantru lui de cristal și a candelabrelor cu lumânări, aşezate pe birou.

– Ei, Christian, spuse doamna consul, al cărei păr căpătase reflexe aurii, ce ai învățat la școală azi după-masă?

Și cei de față aflară despre Christian că avusesese ore de caligrafie, aritmetică și canto.

Era un băiețăș de șapte ani, dar de pe acum semăna într-un chip aproape comic cu tatăl său. Aceiași ochi mici și rotunzi, pierduți în orbitele adânci, același nas încovoiat ce se contura de pe acum ferm, proeminent. Iar câteva linii de sub pomeți arătau destul de lămurit că fața lui nu-și va păstra multă vreme rotunjimea copilărească.

– Am râs de ne-am prăpădit, începu el să trâncănească, plimbându-și privirile de la unul la altul. Ascultați numai ce i-a spus domnul Stengel lui Siegmund Köstermann. Se aplecă înainte, scutură din cap și roșu energetic, cu privirea în sus: „Pe din afară, dragă copile, pe din afară ești poleit, ca scos din cutie, dar pe dinăuntru, dragă copile, ești negru scrum...“ Înghițea „r“-ul, cuvântul „negru“ îl pronunța „nagu“, iar fața lui oglindea dezgustul pentru poleiala de pe „dinafaă“, cu un comic atât de convingător, încât toată asistența izbucni în râs.

– Adevărat maimuțoi! repetă bătrânul Buddenbrook, chicotind.

Domnul Hoffstede însă era transfigurat de plăcere.